

LUNDS
UNIVERSITET
Sociologiska Institutionen

“Passion och prekariat”

- en kvalitativ intervjustudie om det prekära
arbetslivet för svenska frilansmusiker

Författare: Henrietta Mossop
Kandidatuppsats: SOCK10, 15 hp
Vårterminen 2023
Handledare: Magnus Karlsson

Sammanfattning

Författare: Henrietta Mossop

Titel: "Passion och prekariat" - en kvalitativ intervjustudie om det prekära arbetslivet för svenska frilansmusiker

Kandidatuppsats: SOCK10, 15 hp

Handledare: Magnus Karlsson

Sociologiska institutionen, vårterminen 2023

De prekära arbetsförhållandena som upplevs av frilansmusiker i Sverige påverkar många olika aspekter av deras liv. För att skydda dessa arbetstagare från exploatering och osäkerhet samt öka jämställdheten på arbetsmarknaden finns arbetsrättsliga regler formulerade i svensk lagstiftning och i det branschspecifika kollektivavtalet. I denna kvalitativa intervjustudie undersöks frilansmusikers upplevelser av sina prekära arbetsförhållanden, hur den branschspecifika arbetsrätten står i relation till lagstiftning och vilka sociologiska följder allt detta får. Utifrån material insamlat från semistrukturerade intervjuer med frilansmusiker har jämförelser gjorts med sociologisk teori, tidigare forskning på liknande ämnen och arbetsrättsliga författningar. Osäkerhet, krav på flexibilitet och oro för framtiden är de mest potenta ideal som dikterar frilansyrkets prekariat, symtom som överensstämmer med de normer som återfinns i det moderna kapitalistiska samhället. Uppsatsen diskuterar avslutningsvis vad som behövs för att göra frilansbranschen mer rättvis och hållbar. Här framhålls vikten av kunskap och erkännande från stat, myndigheter och samhället i stort samt fackliga organisationers stödjande arbete av de arbetsrättsliga förhållandena för frilans- och gigarbetare idag.

Nyckelord: *Prekariat, frilansmusiker, gigarbete, kapitalism, modernitet, arbetsrättslig skyddslagstiftning*

1. Inledning och bakgrund	3
2. Studiens syfte	4
2.1. Frågeställningar	5
2.2. Avgränsning	6
3. Tidigare forskning	7
3.1. Centrala begreppsdefinitioner	7
3.2. Arbetsrättslig lagstiftning	8
3.3. Prekariatet och frilansarbete	10
4. Teori	11
4.1. Prekariat	11
4.2. Karl Marx och arbete	12
4.3. Samhällelig acceleration och dess påverkan på människan	13
5. Metod, urval och material	15
4.1. Kvalitativ forskningsmetod	15
4.2. Urval	16
4.3. Semistrukturerade intervjuer	17
4.4. Arbetsrättslig juridisk litteratur	18
4.5. Material	19
4.6. Etiska överväganden	19
6. Resultat och analys	20
5.1. Sociala utmaningar i prekariatet	21
5.2. Arbetsrättslig lagstiftning och frilansmusiker	24
5.3. Sociologiska följder på individ- och samhällsnivå	27
7. Diskussion och slutsats	30
8. Litteraturförteckning	33
9. Bilagor	36
Bilaga 1: Semistrukturerad intervjuguide	36

1. Inledning och bakgrund

Klassisk musik är en viktig del av det svenska kulturlivet och frågan kring hur mycket finansiering den svenska staten ska gå in med för att stötta det diskuteras livligt (Ds 2021:11). Klassisk musik kräver stora bidrag, stora lokaler och mycket planering, opera är en av de dyraste föreställningsformer man kan sätta upp och en symfoniorkester består av många välutbildade musiker som behöver repetera mycket inför bara en konsert. På grund av bland annat de stora omkostnaderna finns därför, i relation till hur många yrkesverksamma musiker som finns i Sverige, förhållandevis få heltidstjänster att tillgå. Många musiker väljer därför frilansarbete som arbetsform, där man endast arbetar med tidsbegränsade kontrakt (Rödblom och Nyman, 2020). Med denna typ av arbetssituation tillkommer dock en utmaning i form av oförståelse från utomstående parter kring frilansarbetets beskaffenhet. Från myndigheternas perspektiv ses de som personer utan fast inkomst vilket gör det svårt att exempelvis få bostadslån (Standing, 2013). Med en bristande förståelse från ett statligt plan blir det svårt att tackla de orättvisor som prekära yrken innebär för arbetstagare.

Utöver de sociala utmaningarna svenska frilansmusiker står inför så är branschens arbetsrättsliga bestämmelser väldigt prekära (Granvik och Lagrell, 2020). Den egentligen indispositiva lagen om anställningsskydd skiljer sig i mångt och mycket från de anställningsregler som gäller för frilansmusiker. Ett exempel på detta är regleringen i lagen (1982:80) om anställningsskydd, LAS, kring tidsbegränsad provanställning. Enligt lagens 6 § ska en tidsbegränsad provanställning på en vanlig arbetsplats i Sverige som längst löpa under sex månader. Överskrids denna tidsram utan besked om att anställningen ska upphöra har den provanställda fått rätt till en tillsvidareanställning (SFS 1982:80). Denna tidsbegränsning har i frilansmusikernas kollektivavtal förhandlats bort (Musikavtalet, 2020). Detta för att lättare kunna sätta en musiker på prov under en längre period utan att arbetsgivaren tvingas binda sig till att anställa personen tillsvidare, vilket endast är ett exempel på ett arbetsrättsligt skydd som förhandlats bort i frilansmusikernas kollektivavtal (Musikavtalet, 2020). Det kan låta alarmerande, men faktum är att många av de regleringar som musikfacken förhandlat om har gjorts för att de möjliggör för frilansare att i större utsträckning livnära sig på sitt gigarbete. Ett exempel på detta är de omförhandlade reglerna kring fenomenet att man enligt LAS kan bli "inLASad". Kortfattat beskriver 5 a § LAS att de som under en femårsperiod erhållit sammanlagt mer än 12 månaders visstidsanställning har rätt till en tillsvidareanställning i den tjänsten (SFS 1982:80). I frilansmusikernas kollektivavtal är denna rättighet bortavtalad,

vilket innebär att musikerna kan arbeta under sammanlagt längre tid utan att arbetsplatsen behöver anställa dem. Denna egentligen inskränkta rättighet möjliggör alltså frilansare att bli erbjudna visstidskontrakt på arbetsplatser där de tidigare jobbat vilket är någonting positivt för både branschen och musikerna. Frilansindustrin är alltså i stor utsträckning arbetsrättsligt omförhandlad och därför svår att som arbetstagare navigera inom. Det är också en av anledningarna till att detta ämne blir så intressant att studera.

De senaste årens coronapandemi har inneburit en radikal förändring av många scenkonstmusikers anställningar. Den klassiska musikkulturens överlevnad utmanades och branschens behov av statlig finansiering under en tid då livemusik inte kunde framföras blev större än någonsin (Nørholm, 2022). Eftersom pandemin varade under vad som till slut blev flera års tid, innebar detta att anställningar för musiker förändrades avsevärt – produktioner ställdes in och vikariat sades upp. Många musiker arbetar som frilansare och för dessa innebar pandemin att inga jobb, och därför ingen möjlig inkomstkälla, fanns tillgängliga under flera års tid. De fackförbund som arbetar för musikers arbetsrättigheter, Musikerförbundet och Sveriges Yrkesmusikerförbund “SYMF”, blev under pandemin snabbt överbelastade med ansökningar om medlemskap (SYMF, 2020). Detta belyser en problematik när det kommer till vilket arbetsrättsligt skydd som faktiskt finns i kritiska tider. I svallvågorna av denna svåra period kan det vara värdefullt att studera just de arbetsrättsliga förhållandena som under pandemin sattes på prov. Arbetsrättsligt skydd finns till för att skapa rättvisa och hållbara arbetsförhållanden för arbetstagare och när dessa skyddsbestämmelser brister märks det av på arbetstagarnas anställningar (Calleman, 2014). Frågan blir här hur man bör gå tillväga för att förhandla fram nödvändiga branschspecifika kollektivavtal utan att kränka de rättigheter som skyddas i svensk arbetsskyddslagstiftning.

2. Studiens syfte

Klassiska frilansmusikers prekära arbetsförhållanden har de senaste åren visat sig genom arbetsbrist och ökat behov av stöd från A-kassa samt stärkt vilja för fackligt engagemang (SYMF, 2020). Syftet med denna uppsats är att undersöka hur de arbetsförhållanden som svenska klassiska frilansmusiker behöver leva efter påverkar musikernas liv och deras arbetsrättigheter. Detta görs för att kunna analysera de brister som finns inom frilansbranschen och kunna avlägga ett samlat omdöme gällande hur dessa förhållanden på ett sociologiskt plan påverkar de individer som är yrkesverksamma frilansmusiker.

Genom semistrukturerade intervjuer med klassiska musiker som har erfarenhet av frilansbranschen undersöks hur de prekära arbetsförhållandena kommer till uttryck. Dessa lärdomar jämförs med tidigare forskning om gig- och frilansarbete samt rådande bestämmelser i arbetsrättslig skyddslagstiftning. Syftet med detta är att framhålla de utmanande arbetsförhållanden som individerna i denna yrkesgrupp redogör för samt belysa de skillnader som finns mellan svensk arbetslagstiftning och det branschspecifika kollektivavtal som gäller för frilansmusiker.

Studiens sociologiska perspektiv uppdragas när dessa slutsatser ställs i relation till teorier om arbete och det moderna samhällets beskaffenhet. För att belysa moderniteten och dess ideal används sociologiska teorier från Hartmut Rosa, Judy Wajcman och Richard Sennett. Deras teorier framhåller det moderna samhällets ideal som inte minst genomsyrar människors arbetsliv och de sociala effekter de får på individen. Hur modernitetens arbetsideal i sin tur påverkar arbetstagarna inom frilansbranschen på ett sociologiskt plan utforskas genom inkluderingen av Karl Marx teorier kring arbetets beskaffenhet och risken för alienation i och med den allt mer kapitalistiskt styrda marknaden i samhället (Marx, 1844; 1867). Studien ämnar undersöka vilka aspekter av branschen som frilansmusikerna själva anser leder till problematiska förhållanden. Hur eller genom vilka medel dessa upprätthålls; genom juridiska bestämmelser eller socialt konstruerade normer? Avslutningsvis ämnar studien och denna uppsats diskutera huruvida det finns några åtgärder som kan förändra branschen till det bättre och möjliggöra för ett mer hållbart yrkesliv för frilansmusiker, så att det klassiska kulturarvet kan leva vidare.

2.1. Frågeställningar

Utifrån de tre centrala aspekterna som denna studie ämnar behandla; prekära arbetsförhållanden som råder inom den klassiska frilansmusikbranschen, arbetsrättslig skyddslagstiftning, närmare bestämt LAS, och vilka sociologiska följder som samspelet mellan dessa två aspekter resulterar i, har två frågeställningar formulerats. De frågeställningar som denna kandidatuppsats ämnar besvara är följande:

- Vilka sociala utmaningar upplever svenska frilansmusiker inom klassisk musik i förhållande till sina prekära arbetsvillkor och hur står dessa i relation till svensk arbetsrättslig skyddslagstiftning?

- Vilka sociologiska följder får branschens prekära arbetsförhållanden på de individer som är yrkesverksamma inom branschen och vilka följder kan detta få på ett samhällsligt plan?

2.2. Avgränsning

Musikyrket präglas av stor pluralitet. Variationen återfinns i branschens stora mängd musikgenrer, instrument, arbetsplatser, scener etc. Branschen sysselsätter drygt 10 000 individer och intäkterna som den genererar uppgår till många miljarder kronor (Rödblom och Nyman, 2020). Storleken och den påverkan som svenskt musikliv har på det svenska samhället är alltså väsentlig. Denna studie ämnar undersöka de nischade arbetsförhållandena som råder för svenska frilansmusiker inom den klassiska musikbranschen. Därför har en stor avgränsning varit nödvändig för att säkerställa tydlighet och vetenskaplig relevans till ämnet.

Klassisk musik tillhör en viktig del av kulturarvet och är en av de musikaliska genrer som är i behov av statlig finansiering för att kunna upprätthålla sin verksamhet (Ds 2021:11). Med yrkesverksamma inom den klassiska musikbranschen menas instrumentalister, sångare och musiker som arbetar i orkestrar vid liveevenemang som har som fokus att förse det svenska samhället med musik som tillhör den klassiska musikgenren. Denna branschavgränsning är satt för att se till att den befolkning som undersöks inte ska bli för bred och att de slutsatser som dras av resultatet blir uttömmande för den problemställning som undersöks. Andra musikgenrer som populärmusik eller jazzmusik kan ha andra ekonomiska förutsättningar när det kommer till avlöning av gigarbetare och vilken typ av marknadsföring en tjänst kan innebära för individens karriär. Denna avgränsning ämnar inte diskriminera det faktum att det även inom dessa genrer kan finnas prekära arbetsförhållanden, men för att kunna avge ett samlat omdöme kring forskningsfrågorna och för att kunna presentera en konkret poäng i uppsatsens slutsats krävs att urvalet är mer genrespecifikt.

Den arbetsrättsliga avgränsning som gjorts är att det endast är lagen om anställningsskydd (LAS) som används som litterärt juridiskt material. Undersökningen handlar framförallt om arbetsrättsligt skydd inom den studerade branschen och därför är just lagen om anställningsskydd relevant att studera. LAS syftar till att skydda arbetstagare som av olika skäl förlorar sin anställning och reglerar frågor om anställning och vissa arbetsrättsliga skyddsfunktioner (Unionen, 2023). Avgränsningen av den juridiska litteraturen till endast LAS innebär att andra arbetsrättsliga lagar sällas bort. Trots att vissa arbetsrättsliga

bestämmelser som föreningsrätt och semesterreglering nämnts av informanterna i de intervjuer som gjorts så inkluderas dessa författningar inte i urvalet av juridisk litteratur (SFS 1977:480; SFS 1974:358). Att studera flera svenska författningar kräver stor kunskap om juridik och är mycket tidskrävande. Med hänsyn till uppsatsens omfattning var denna avgränsning nödvändig för att hålla analysen och slutsatserna relevanta och specifika. Informationen som analyserats i LAS har sedan jämförts med det kollektivavtal som Sveriges yrkesmusikerförbund (SYMF) och Svenska musikerförbundet (SMF) förhandlat fram för frilansmusikernas räkning (Musikavtalet, 2020). Dessa frilansspecifika bestämmelser är för frilansmusiker vad bestämmelserna i LAS är för arbetstagare inom andra branscher. Därför kommer erfarenheterna framhållna av informanterna i intervjuerna att ställas i förhållande till dessa två författningar.

Till sist behöver även detta ämnes relation till coronapandemin poängteras. Även om forskningsfrågorna i denna studie inte problematiserar den situation som uppstod under covid-19 pandemin så kan dess inverkan på frilansmusikernas arbetsrättsliga förhållanden inte nog understrykas (Johansson och Selberg, 2020). Denna studie saknar ett direkt perspektiv av pandemins påverkan på branschen men detta är en rimlig avgränsning för att hålla sig inom ramarna för arbetets storlek. Förekomsten av ett par resonemang relaterade till covid-19 kommer dock ändå finnas med i denna uppsats. I flera av intervjuerna som gjorts i denna studie lyfte informanterna pandemins påverkan på deras bransch, hur den ledde till en icke-existerande tillgång till arbete, hur den påverkade deras syn på yrket och framtiden och beskrivningen av den dimma som avsaknaden av möjligheten att kunna ta del av klassisk musik i ett livesammanhang la över den svenska klassiska musikbranschen. Pandemins inverkan på ämnet som studeras kan inte ignoreras men behandlas inte som central fråga i denna studie.

3. Tidigare forskning

3.1. Centrala begreppsdefinitioner

3.1.1. Prekär - Begreppet "prekär" betyder "mycket bekymmersam" och är det begrepp som gett upphov till en alltmer vanligt förekommande arbetargrupp på den moderna arbetsmarknaden; det så kallade "prekariatet" (Standing, 2013; Dowd och Park, 2023).

Prekariatet kan definieras som både socioekonomisk samhällsklass och arbetsform (Standing, 2013). Prekära yrken kännetecknas av osäkra arbetsförhållanden och består i många fall av

frilans- eller gigarbete. Exempel på prekära yrken är; egenföretagare, frilansmusiker, matkurirer, visstidsanställda och vikarier.

3.1.2. Frilansmusiker - Sara Tannå definierar begreppet frilansmusiker i sin kartläggning över frilansmusiker på följande sätt; “En bred definition skulle inbegripa alla musikutövare som i någon omfattning har avlönade musikuppdrag. Det kan alltså inkludera personer med anställningar i annat yrke som gör enstaka avlönade framträdanden och även de som endast försörjer sig på musiken, men som saknar anställning.” (Tannå, 2012). I denna studie används denna definition men inom en nischad musikgenre; klassisk musik. För att få en djupare förståelse för den arbetsrättsliga sårbarheten inom denna yrkesgrupp har jag valt att intervjua sex personer som har eller har haft som heltidssysselsättning denna typ av arbetsform där man går från gigjobb till gigjobb.

3.1.3. Svensk arbetsrättslig skyddslagstiftning (LAS) - Svensk arbetsrättslig skyddslagstiftning inbegriper flertalet svenska författningar som exempelvis Lag om medbestämmande i arbetslivet (MBL), Arbetsmiljölagen (ABL) Förtroendemannalagen (FML), Semesterlagen, och Lagen om anställningsskydd (LAS) (Unionen, 2023). Arbetsrätten syftar till att öka rättvisa och jämlikhet för arbetstagare och att skydda svagare grupper inom yrkeslivet (Calleman, 2014). LAS är en av de viktigaste arbetsrättsliga lagstiftningarna i svensk författningssamling och har en skyddande roll för arbetstagare (Unionen, 2023). LAS är därför i viss mån indispositiv, detta innebär enligt 2 a § LAS att avtal som inskränker arbetstagarens rättigheter blir ogiltiga i de delarna (SFS 1982:80). I denna studie görs ett val att fokusera på de arbetsrättsliga aspekterna som informanterna presenterat under intervjuerna och att jämföra dessa med de juridiska reglerna som är formulerade i LAS. LAS är den författning som behandlar regler om anställningsvillkor, vilket är den främsta frågan som berörs i denna undersökning av frilansmusikers arbetsförhållanden.

3.2. Arbetsrättslig lagstiftning

Lagens uppgift är att bistå människor med stabila förhållningsregler och ett system av författningar som ska minska exploatering och öka rättvisa (Calleman, 2014). Arbetsrättslig lagstiftning reglerar de juridiska frågorna relaterade till anställnings ingående och avslutning. LAS är en av de mest fundamentala arbetsrättsliga lagstiftningarna vi har i svensk lagstiftning (Unionen, 2023). Bestämmelserna som regleras i lagens 43 paragrafer syftar till att skydda

arbetstagare från att av potentiella arbetsgivare bli exploaterade på arbetsmarknaden. De prekära förutsättningar och moderna ideal som återfinns inom frilansbranschen utmanar det syfte som arbetsrättslig lagstiftning egentligen har. Catharina Calleman, professor i rättsvetenskap vid Örebro universitet förklarar varför vi har arbetsrättslig lagstiftning i Sverige; "I den politiska retoriken och offentliga debatten om arbetsrätten har skydd för svagare grupper och rättvis- samt jämlikhets- eller jämställdhetsresonemang ofta framhållits som motiv för arbetsrättsliga regleringar. På senare tid har också resonemang om tillväxt, produktivitet och konkurrenskraft varit framträdande." (Calleman, 2014). Lagens bestämmelser är ämnade att försvara arbetstagare och att reglera relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare. Det som definierar lagstiftning är inte hur lagarna är formulerade eller hur de stiftas utan hur de formar de normer och oskrivna regler som vi människor dagligen lever efter och därigenom återskapar (McCann, 2014). De arbetsrättsliga skyddsreglerna är satta för att se till att arbetsgivare inte använder den maktställning de besitter för att utnyttja sina anställdas beroendeställning (SFS 1982:80). Skyddslagstiftning existerar i förebyggande syfte och för att säkerställa att, i det fall någon bryter mot reglerna, passande sanktioner eller bestraffning ska kunna sättas in.

2 a § LAS förklarar att LAS är en så kallad semidispositiv lagstiftning. Detta innebär, enligt 2 b § LAS, att ett flertal bestämmelser i lagen kan förhandlas bort av central arbetstagarorganisation genom upprättande av ett kollektivavtal med andra, yrkesspecifika regler (SFS 1982:80). Samtidigt fastställs i 2 a § 1 p. LAS att ett avtal som inskränker eller försämrar någon av de rättigheter som arbetstagare erhåller enligt LAS är ogiltigt i den delen (SFS 1982:80). För frilansmusiker har de centrala arbetsorganisationerna avtalat fram ett kollektivavtal där vissa arbetsrättsliga aspekter har förhandlats om. Exempel på sådana regler är när särskild visstidsanställning övergår till en tillsvidareanställning och reglerna för hur länge en provanställning får pågå innan den ska övergå i en tillsvidareanställning (Musikavtalet, 2020). Dessa branschspecifika ändringar möjliggör för frilansmusiker att både kunna vara visstidsanställda och sitta på prov under längre tid på en arbetsplats innan arbetsgivaren behöver erbjuda dem en tillsvidareanställning.

Coronapandemin blottade en del av de brister som finns inom svensk arbetsrätt. Vissa branscher behövde göra stora, men möjliga, omställningar, som att de anställda började arbeta hemifrån. Musikbranschen hade inte mycket val. Att samla en publik var inte längre möjligt och därför ställdes majoriteten av alla musikprojekt in, därmed försvann alla möjligheter för

frilansarbete. I spåren av pandemin blev det därför hög tid att noga utvärdera och möjligtvis omstrukturera den svenska arbetsrätten (Johansson och Selberg, 2020). Det är viktigt att granska juridiska bestämmelser eftersom de regler som samhällets rättssystem bygger på i mångt och mycket är det som föder de oskrivna sociala och sociologiska regelverken människor följer.

3.3. Prekariatet och frilansarbete

Dagens prekära arbeten kännetecknas av just krav på flexibilitet och förekomsten av osäkra arbetsförhållanden (Wajcman, 2016). Genom kapitalismens allt starkare fäste om samhällets institutioner och därigenom en alltmer kapitalistisk arbetsmarknad så uppstod gigarbetet som fenomen och har i takt med moderniseringen utvecklats vidare (Laisram och Shankar, 2021). Prekariatet i sin tur är ingenting som bara uppkommit i och med dagens gigekonomi. Förekomsten av de prekära arbetarna är ett fenomen lika gammalt som kapitalismen (Stanford, 2017). Den tidiga prekära arbetarklassen växte fram i takt med industrialiseringen och i samband med kapitalismens framväxt (Marx, 1867). Dagens prekära arbetare är de som är yrkesverksamma som frilansare, egenföretagare, gigarbetare eller deltidsanställda. Förr i tiden, under industrialiseringens framväxt, kännetecknades prekariatet av sina medlemmars utbytbart. Eftersom konkurrensen var så hård på arbetsmarknaden vågade arbetarna inte klaga på sina bristande rättigheter och dåliga förhållanden, blev du "besvärlig" så kunde du enkelt bytas ut mot någon som stått utan arbete som var mer än villig att fylla din plats utan att klaga på sina arbetsförhållanden (Stanford, 2017). Det är inte längre så här allvarligt, tack vare fackföreningar och arbetsrättsliga skyddsregler, men prekariatet finns fortfarande och idag präglas det istället av viss brist på arbetsrättsliga skyddsregler, stöd samt av en konkurrenskraftig arbetsmarknad.

Den hårda konkurrensen inom frilansbranschen blir allt större på grund av den expanderande globala arbetsmarknaden (Sennett, 2007). Detta ökar den redan existerande pressen på arbetstagarna att marknadsföra sig själva. Frilansare representerar sig själva som arbetstagare gentemot potentiella arbetsgivare och som frilansmusiker är det viktigt att upprätthålla sitt professionella och sociala rykte (Dobson, 2011). Att vara en social och trevlig anställd gentemot kollegor och arbetsgivare är mycket positivt, men även aspekter som att inte begära mer än vad som är absolut nödvändigt och acceptera de villkor som erbjuds dig utan att försöka förhandla fram bättre villkor för en själv är egenskaper som arbetsgivare kan se som

positiva. Inom dagens gigeekonomi är det inte ovanligt att arbetsgivare håller sig precis innanför de arbetsrättsliga minimigränserna (Stanford, 2017).

Den ständiga självmarknadsföringen och kravet på att vara social och tillmötesgående är bara några av flera aspekter av frilansyrket som kan sätta press och stress på de arbetstagare som är verksamma inom branschen. På senare år utgör även den tekniska utvecklingen av exempelvis maskiner och artificiell intelligens (AI) ett växande hot mot anställda och arbetssökande inom alla branscher och musikvärlden är inte undantagen. Allt fler funktioner inom arbetslivet kan ersättas av AI vilket innebär billigare arbetskraft och mindre felmarginal för arbetsgivare (Méndez och Carby-Hall, 2020). Andra stressfaktorer som påverkar frilansmusiker är; arbetsbrist, brist på inkomst och sociala förmåner och skydd, vacklande anställningstrygghet och en oro för framtiden och sitt rykte inom branschen (Dobson, 2011).

Symptom på hur arbetstagare hanterar dessa typer av prekära förhållanden kommer starkast till uttryck när någonting händer som ruckar på stabiliteten. Ett exempel på en sådan situation är coronapandemin som pressade frilansbranschen till en maxgräns. Bristen på arbete, sociala skyddsnet och inkomst ledde till att många musiker till slut bytte bana och började ägna sig åt annat. Vissa valde att utbilda sig inom ett helt annat ämne eller till och med byta karriär (Canham, 2023). I Sverige finns möjligheten att göra detta, eftersom utbildning är gratis och till och med ger en rätt till studielån och bidrag. Möjligheten blev attraktiv eftersom detta banbyte gav vardagen ett syfte, det var någonting att ägna sig åt som dessutom kunde generera en säkrare framtid. Pandemin satte frilansbranschen i ett limbo med inställda projekt och publikförbud vilket gjorde att krishantering och statligt stöd blev av avgörande betydelse för musikens fortlevnad. En artikel skriven av Anna Nørholm Lundin beskriver vikten av statligt stöd och opinionsbildning för scenkonstbranschen för att stötta frilansande musiker (Nørholm, 2022).

4. Teori

4.1. Prekariat

“Prekariatet” är enligt Guy Standing en ny socioekonomisk grupp i samhället som kännetecknas av osäkra arbetsförhållanden och villkor, ekonomisk sårbarhet samt brist på vissa sociala trygghetsfunktioner och skyddsnet (Standing, 2013). Till denna grupp hör bland annat egenföretagare, gigarbetare, frilansare och andra som arbetar utan mer långsiktiga

förmåner och skyddsnät. I det moderna samhället har denna arbetargrupp blivit mer vanligt förekommande (Standing, 2013; Dowd och Park, 2023). Frilansmusiker hör till denna yrkesgrupp. Enligt Standings teori påverkar denna typ av arbetsrättsliga förhållande de individer som är verksamma inom den i förhållande till många sociologiska aspekter. De prekära förhållandena orsakar stress på grund av bristen på arbete, skamkänslor av den ständiga marknadsföringen av sig själv, bristande framtidshopp på grund av osäkerhet kring framtida inkomst et cetera, faktorer som i det långa loppet kan leda till depression (Standing, 2013). Med detta sagt innebär ett prekärt arbetsliv inte nödvändigtvis att dessa sociologiska följder kommer att inträffa eller upplevas av individen, men prekära yrken med mer instabila arbetsrättsliga förutsättningar gör arbetstagarna mer sårbara för oväntade händelser på arbetsmarknaden. I situationer som coronapandemin var det exempelvis i stor utsträckning de prekära yrkesgruppernas framtidsutsikter och ekonomiska situationer som drabbades.

4.2. Karl Marx och arbete

Enligt Karl Marx var den mänskliga naturen tätt sammanlänkad med individens arbete. Han formulerade det som att människans arbete, vare sig det är produktion av materiella ting eller konstnärligt arbete, syftar till att uppfylla våra inneboende målsättningar (Marx, 1867). Vi människor behöver arbeta och ha en sysselsättning för att kunna trivas i vår tillvaro. Genom att själva producera våra mål genom arbete upplever vi människor en form av självuppfyllande. Allt detta förändrades dock när kapitalismen fick allt starkare fäste i samhället. Enligt Marx innebar den ökade kapitalismen under industrialiseringen att arbetare inte längre producerade varor för sin egen del utan producerade varor som deras arbetsgivare kunde sälja för ett mervärde i utbyte mot att de erhöll lön (Marx, 1867). Detta innebar att arbetarens produktion inte längre gjordes med ett självuppfyllande syfte utan för att tillfredsställa de arbetsgivare som avlönade arbetarna. Genom detta resonemang poängterar Marx en mycket viktig poäng gällande arbetets beskaffenhet; att kapitalismen påverkar hur arbetstagare, arbetsgivare och samhället i stort ser på arbete. Marx menar även att kapitalismens inverkan på arbetslivet går så pass långt att det leder till exploatering av arbetstagare. Detta kommer till tydligast uttryck genom den utbytbarhet som arbetare känner av på grund av den hårda konkurrens om jobb som kapitalismen föder (Marx, 1867). Denna typ av "reservarmé", att det alltid kommer finnas någon annan som konkurrerar med dig och potentiellt kan ersätta ditt arbete, förekommer i allra högsta grad än idag i det moderna prekariatet med gigarbetare och frilansare.

Marx myntade i sin analys av det kapitalistiska samhället och människans arbete ett begrepp som han kallade alienation. Alienation betyder "främmandegörande" och representerar hur människans självuppfyllande syfte med arbetet inte längre kan uppnås i ett samhälle som styrs av kapitalism (Marx, 1844). Med en ökad industrialisering och effektivisering styckades arbetsuppgifterna upp och arbetarna socialiserade mindre och mindre med varandra. Eftersom människan var både social och arbetare innebar denna förändring att den arbetande individen främmandegörs, eller alieneras, från sina egna förmågor och behov (Marx, 1844). Teorierna som Marx formulerade kring arbetets beskaffenhet är mycket gamla och bygger framför allt på arbetsförhållanden under industrialiseringens begynnelse. Att applicera dessa på dagens samhälle är därför inte helt oproblematiskt. Marx` analys problematiserar dock arbetets utveckling och kapitalismens inverkan på ett tydligt och allmängiltigt sätt. Tack vare detta och på grund av att de sociologiska krafterna som Marx analyserade är desamma som råder i samhället idag så är hans teorier i stor utsträckning ändå relevanta.

4.3. Samhällelig acceleration och dess påverkan på människan

Att det moderna samhället präglas av accelererande livstempo är ett konstaterande som gjorts av många samhälleliga forskare. I följande avsnitt presenteras tre sociologiska forskares teorier om just detta, dessa tre är Hartmut Rosa, Judy Wajcman och Richard Sennett.

Hartmut Rosa beskriver det moderna samhällets tekniska utveckling som möjliggör snabbare produktion inom industrier och andra verksamheter. Även andra samhälleliga funktioner som transport och kommunikation har kunnat accelereras vilket gör att människor kan spara tid (Rosa, 2014). Problemet med denna effektiva tidsförvaltning uppstår just i dessa luckor som accelerationen frigör, vi fyller dem med andra saker för att öka vår egen effektivitet och produktion. Därför tar vi på oss mer och mer ansvar och föder ideal som exempelvis "multitasking", att utföra fler sysslor simultant (Rosa, 2014). Samhällets acceleration har, istället för att ge oss mer tid över till att ta hand om oss själva, gjort oss mer förtryckta av våra olika ansvarsområden och arbetsuppgifter.

Att samhällets acceleration och effektivisering leder till att människor upplever större tidspress är ett av de centrala teman i Judy Wajcmans bok "Pressed for Time." Hon presenterar den paradoxala relationen mellan individens känsla av otillräcklighet som leder till en effektiviseringshets, där man försöker göra fler saker på kortare tid vilket i sin tur lösgör tid som man då fyller med andra aktiviteter för att vara så effektiv som möjligt

(Wajcman, 2016). "Tidspressparadoxen", som Wajcman benämner den, genomsyrar både individens privat- och arbetsliv vilket till slut resulterar i att man inte kan skilja på de två. Detta beror dels på effektiviseringen av samhället men även utvecklingen av ständigt tillgängliga digitala verktyg som mobiltelefoner och bärbara datorer (Wajcman, 2014). I det moderna yrkeslivet finns i många fall en oskriven regel att ständigt vara tillgänglig för att inte missa några möjligheter eller uppgifter. Att uppnå en hållbar balans mellan yrkes- och privatliv är alltså idag svårare än det varit förut, tack vare kravet på individens flexibilitet mellan dessa olika sfärer av livet.

Kravet på individens flexibilitet sätts i en större kontext av Richard Sennett. Sennett kopplar samman modernitetens flexibilitetsideal med de påtryckningar som kommer av den ökade kapitalismen (Sennett, 1999). Det är ur denna relation som prekariatet föds, samhällets ekonomiska påtryckningar och accelerationen av livstempon leder till att flexibilitet inom arbetslivet blir till det moderna samhällets yrkesmässiga ideal. Ett prekärt arbetsliv blir alltså det bäst lämpade enligt dagens samhällsnormer. De stora samhällseliga krafterna genomsyrar allt fler yrkesgrupper vilket i sin tur påverkar de arbetande individernas personligheter. Sennett lägger stor tonvikt vid relationen mellan individen och dennes arbete och menar därför att de ideal som definierar samhället och därför yrkeslivet också blir de som definierar individens karaktär (Sennett, 1999). När individen då blir flexibel och anpassningsbar efter det kapitalistiska samhället får denne allt svårare att relatera till och etablera relationer med andra människor i sin omgivning.

Sennett diskuterar i sin senare publikation "Den nya kapitalismens kultur" hur den samhällseliga accelerationen påverkar människan. Under kapitalismens tidigare skede präglades den av brist på reglering vilket ledde till att kriser uppstod, därför började successivt statliga välfärdssystem utvecklas för att bringa stabilitet och trygghet till marknaden (Sennett, 2007). I modern tid noterar Sennett dock att denna stabilitet fragmenteras allt mer och luckras upp till förmån för innovation och flexibilitet. Detta föder i sin tur meningslöshetens spöke; där flyktiga egenskaper och arbetarens flexibilitet idealiseras på den moderna arbetsmarknaden (Sennett, 2007). Detta beskriver precis de arbetsförhållanden som prekära yrkesgrupper står inför idag, en allt mer fragmenterad arbetsmodell där det moderna samhällets effektiviseringshets blir till ett personlighetsideal för arbetstagare.

Rosa, Wajcman och Sennetts teorier om det moderna samhället används i denna studie för att kontextualisera det empiriska materialet för att kunna fastställa dess sociologiska effekter. Teorierna diskuterar det moderna samhällets acceleration och de ideal som kännetecknar prekariatet. Detta gör dem applicerbara på den situation som denna studie undersöker och ämnar forma slutsatser om. Teorierna uttalar omdömen om stora samhällsliga krafter, som effektivisering och flexibilitetsideal, och dess påverkan på individen vilket är nödvändigt att ha i åtanke vid användandet av dem. Därför kommer teorierna användas i syfte att sätta informanternas upplevelser av prekariatet i en större samhällslig kontext för att därefter kunna utläsa dess sociologiska effekter.

5. Metod, urval och material

4.1. Kvalitativ forskningsmetod

Denna studie har genomförts med hjälp av en kvalitativ forskningsmetod. Forskningsfrågorna som studien bygger på är ämnade att undersöka personliga upplevelser av den prekära arbetssituationen och med hjälp av sociologisk teori sätts dessa lärdomar i en samhällsvetenskaplig kontext. I enlighet med de forskningsfrågor som utformats för denna studie hade en kvantitativ forskningsmetod inte genererat lika intressanta resultat, den numeriska statistiken i dessa frågor är inte av väsentlig betydelse (Bryman, 2018). Kvalitativ forskningsmetod är mycket bra när det kommer till djupdykande studier av ett visst fenomen samt är den mest effektiva metoden för att undersöka ett specifikt sammanhang, som exempelvis en yrkesgrupp, för att utforska ett mer specifikt fenomen eller begrepp, som exempelvis "prekariat" (Rennstam och Wästerfors, 2015).

Kvalitativ forskningsmetod har dock vissa nackdelar. Eftersom denna studie bygger på kvalitativa intervjuer behöver den mänskliga faktorn lyftas upp som potentiell felkälla. Intervjuerna bygger på en interaktion mellan två individer; forskare som intervjuar och de informanter som intervjuas. Har forskaren och informanten olika åsikter om ämnet, om upplevelsen av intervjukontexten är olika och tolkningen av frågorna skiljer sig åt så kan resultatet som intervjun genererar påverkas rätt mycket (Rennstam och Wästerfors, 2015). För att undvika denna typ av inkongruens är det därför viktigt att som forskare noga formulera sina frågor, att för informanten tydligt definiera syfte och begrepp och att utnyttja den kvalitativa intervjumetoden och ställa följdfrågor som fördjupar kunskapen om informantens förståelsehorisont. Denna studie är dock, liksom andra kvalitativa

intervjustudier, en undersökning av informanternas subjektiva upplevelser av sitt yrkesliv. Därför bör resultaten som framhålls i denna uppsats inte ses som ultimata objektiva sanningar om frilansyrkets sociologiska förutsättningar utan som en studie som problematiserar en bransch för att kunna föreslå åtgärder för att göra den mer hållbar på individ- och samhällsnivå.

Ytterligare en anledning till att undersöka med en kvalitativ intervjumetod är att samla in just det djupdykande perspektivet på samhälleliga fenomen. Organisationsforskarna Stephen R. Barley och Gideon Kunda poängterade i en vetenskaplig artikel bristen på kvalitativa data om organisationsmedlemmar och arbetare inom olika verksamheter (Barley och Kunda, 2001). De menar att det är svårt att avlägga ett samlat omdöme om arbetslivets utveckling när majoriteten av informationen som finns tillgänglig diskuterar de kvantitativa aspekterna och statistiken inom frågorna. Detta leder, enligt dem, till att det dras förhastade slutsatser om arbetets beskaffenhet och samhällets utveckling. Trots att Barley och Kundas slutsatser är från 2001 lyfter de en viktig poäng, att kvalitativa data är mycket viktiga för att kunna etablera en djupare förståelse för samhällets olika fenomen och framförallt kunna nå en mer komplex dimension av individernas upplevelser. Kvantitativa metoder är bra eftersom de genererar fakta, statistik är för många det som visar hur verkligheten ser ut och ojämlikheter blir tydliga. Kvalitativa metoder i sin tur kan hjälpa till att förklara varför problematiken ser ut som den gör och hur det påverkar individer och samhället i stort vilket gör det mycket intressant ur ett sociologiskt perspektiv.

4.2. Urval

När det kommer till kvalitativ forskning finns en rad olika urvalsmetoder att välja mellan. Vilken metod som ska användas beror på vilken population och forskningsfrågor som studien undersöker (Bryman, 2018). I detta fall är populationen musiker inom den klassiska musikbranschen med erfarenhet av frilansarbete. Denna grupp är vald eftersom den kan sägas ingå i den större gruppen "prekära arbeten" men samtidigt har många unika karaktärsdrag när det kommer till hur arbetet och branschen ser ut. Många prekära yrken finansieras av privata aktörer medan klassisk musikverksamhet och dess distribution till stor del finansieras statligt (Ds 2021:11). Trots att finansiering av klassisk musik i stor utsträckning diskuteras är frilansmusiker en arbetsgrupp som inte får lika mycket plats i den större samhällsdebatten vad gäller deras arbetsrättsliga förhållanden eller sociologiska förutsättningar. Dessa aspekter gör denna population särskilt intressant att studera. Eftersom gruppens arbetsrättsliga

förhållanden är vad studien ämnar samla information och uttala ett omdöme om, anses det mest passande att intervjua individer som tillhör denna bransch. Arbetsrättsliga förhållanden och det arbete som görs inom fackliga organisationer går hand i hand och möjligheten att kunna intervjua fackligt engagerade musiker var mycket intressant. SYMF är ett yrkesförbund där samtliga styrelsemedlemmar arbetar som musiker, flertalet av dem är även frilansare (SYMF, 2023). Genom en nära kontakt som varit verksam inom frilansbranschen samt varit fackligt engagerad i SYMF gavs goda möjligheter att rekrytera flera informanter direkt från denna fackliga styrelse genom ett snöbollsurval.

Snöbollsurval, där en respondent används för att få kontakt med fler respondenter, är förmånligt när man vill undersöka exempelvis en viss bransch och inom den en viss typ av individer som delar kunskaper och erfarenheter (Bryman, 2018). Totalt genomfördes djupdykande intervjuer med sex musiker; fyra kvinnor och två män, en majoritet av dem med ett engagemang inom den fackliga organisationen SYMF och samtliga med erfarenhet av att ha frilansmusicerande som huvudsaklig inkomstkälla. Att erhålla information från både kvinnor och män gav intressanta insikter i en könsmässig aspekt av branschens arbetsrättsliga förhållande som forskningsfrågorna inte explicit behandlade. Informanterna spelade även olika instrument vilket gav insikt i flera olika vinklar och karriärförutsättningar inom branschen. Eftersom syftet med studien var att få en djupare förståelse för informanternas upplevelser genererade de sex intervjuer som gjordes tillräckligt med material. Att urvalet av informanter bestod av ett flertal fackligt engagerade arbetstagare med en bred kompetens vad gäller upplevelser hos frilansmusiker gällande deras olika arbetsrättsliga karaktäristika innebar trovärdiga vittnesmål. Med tanke på det fackliga engagemang som dessa informanter hade erfarenhet av fick deras svar i många fall en god juridisk förankring och ett flertal demonstrativa exempel lyftes fram.

4.3. Semistrukturerade intervjuer

Det huvudsakliga materialet denna studie bygger på är informationen som samlats in via intervjuerna. Därför är valet av intervjumetod av väsentlig betydelse för att kunna säkerställa att resultatet har en ämnesmässig relevans. Studiens empiriska material utgår från semistrukturerade intervjuer med representanter från branschen som studeras, framförallt musiker med pågående eller tidigare erfarenhet av att ägna sig åt frilansbaserat arbete. För att få en inblick i hur de upplever sina arbetsförhållanden. Eftersom studien syftar till att samla information om de prekära aspekten av frilansmusikeryrket behandlar dessutom intervjuerna

med musikerna just aspekten av gigarbete inom branschen. Kvalitativa intervjuer är bra på så sätt att de kan ge en bra bild av informanternas erfarenheter och aktiviteter (Rennstam och Wästerfors, 2015). Denna studie har därför använt en semistrukturerad intervjumetod som möjliggör för en mer dialogartad informationsinsamling (Bryman, 2018). Utifrån det redan skrivna manuset kan man som intervjuare vika av och ställa följdfrågor baserat på informantens svar på frågorna. Detta möjliggör för att åberopa en fördjupad förståelse för informantens egen upplevelse som frågorna avser att undersöka (Bryman, 2018).

Den semistrukturerade intervjuguide som används i denna studie är uppdelad i fyra avsnitt. De olika delarna innehåller 3-6 frågor och är sektionerade och rubricerade efter de huvudsakliga ämnen de behandlar (se bilaga 1). Vid framtagningen av intervjuguiden användes de två forskningsfrågorna som studien ämnar undersöka och ur dessa utvanns tre huvudsakliga teman; prekariat, arbetsrätt och sociologiska följder. Utifrån dessa huvudteman formulerades ett flertal intervjufrågor som berörde en eller flera av studiens huvudteman och kunde generera intressanta svar från intervjupersonerna och möjliggöra en fördjupad förståelse kring ämnet. Tack vare användandet av ett semistrukturerat intervjuformat kunde under intervjuens gång relevanta följdfrågor ställas beroende på informantens svar (Bryman, 2018).

För att operationalisera intervjumaterialet användes en deduktiv kodningsmetod utifrån de tre huvudteman som studien undersöker; prekariat, arbetsrätt och sociologiska aspekter (Rennstam och Wästerfors, 2015). Frågorna 4, 5, 6, 7, 8, 10 behandlar frilansmusikernas inställning till prekariatet, frågor 7, 9, 11, 14, 15 handlar om arbetsrätten inom branschen och frågor 4, 5, 6, 10, 12 undersöker prekariatets sociologiska effekter på informanternas arbets- och privatliv. Med denna kategorisering av frågorna kunde de generella trenderna, likheterna och skillnaderna i de olika informanternas svar utvinnas och relevanta citat plockas ut. Denna information ställdes i relation till tidigare forskning och sociologisk teori för att kunna besvara forskningsfrågorna med samhällsvetenskaplig förankring.

4.4. Arbetsrättslig juridisk litteratur

De prekära arbetsförhållande inom frilansbranschen existerar inte bara på grund av socialt upprättade branschnormer. De oskrivna reglerna och prekära arbetsförhållandena förmedlas och återskapas som normer i den arbetsrättsliga lagstiftning som reglerar branschen (McCann, 2014). För att kunna förankra frilansmusikernas redogörelser kring sina prekära

arbetsförhållanden ställs deras berättelser om bristande arbetsrättigheter därför i relation till dagens arbetsrättsliga skyddslagstiftning samt det branschspecifika kollektivavtal som gäller för frilansmusiker. Hur detta kollektivavtal, framförhandlat av frilansmusikernas centrala arbetsorganisationer, skiljer sig från den svenska arbetsskyddslagstiftningen är den främsta anledningen till att båda dessa författningar används i denna studie. Jämförelsen mellan författningarna görs för att se om kollektivavtalet upprätthåller lagen om anställningsskydds syfte; enligt 1 § LAS är lagens syfte inom arbetsrätten nämligen att skydda yrkesverksamma i Sverige (SFS 1982:80).

4.5. Material

För de semistrukturerade intervjuerna som studien bygger på har en intervjuguide använts för att kunna samla ihop så mycket användbar information som möjligt från informanterna (se bilaga 1). Intervjuguidens struktur och etiska betänkanden är noga utformade i enlighet med de riktlinjer som finns i boken “Kvalitativa metoder” av Alan Bryman (2018). Sex intervjuer genomfördes och spelades in på diktafon för att sedan transkriberas så att relevanta citat kunde kodas och inkluderas i uppsatsen. För att understödja informationen som samlas in genom intervjuerna har flertalet samhällsvetenskapliga artiklar och annan sociologiskt relevant litteratur som diskuterar prekariatet, det moderna kapitalistiska samhället och svensk arbetsrätt analyserats och bearbetats för att kunna bygga upp ett teoretiskt ramverk kring det ämne som undersöks.

LAS är en arbetsrättslig skyddslagstiftning som består av 43 paragrafer och reglerar olika typer av anställningsformer, arbetsrättsliga skyddsregler samt företrädesrätt vid återanställning och turordningsregler vid uppsägning (Unionen, 2023). Detta juridiska material analyseras och används för att jämföra och understödja den information som tillhandahållits av informanterna i intervjun. När informanterna redogör för arbetsrättsliga bestämmelser har motsvarande bestämmelse funnits i LAS för att kunna göra en jämförelse över hur väl den praktiska arbetsrätten inom frilansyrket överensstämmer med de rättigheter som skyddas enligt LAS. Lagtexten har överskådligt studerats men eftersom många av författningens delar och paragrafer saknar relevans för denna studies forskningsfrågor så ingår i detta arbete inte någon djupdykande analys av lagens samtliga bestämmelser.

4.6. Etiska överväganden

Forskare bör alltid ta ställning till de etiska aspekterna av sina studier (Ahrne och Svensson, 2018). I denna studie bör därför omständigheterna i intervjusituationen analyseras och dess potentiella etiska överväganden poängteras. Det finns fyra generella riktlinjer när det kommer till kvalitativa intervjuer, dessa är; samtyckeskravet, nyttjandekravet, informationskravet och konfidentialitetskravet. Dessa innebär att informanterna har rätt att själva välja om de vill delta eller inte och huruvida de vill vara anonyma eller ej och att intervjuaren förklarar för dem vad deras roll är, syftet med studien, att deltagandet är frivilligt och att de när som helst kan avbryta intervjun (Göransson, 2019). För att se till att dessa krav uppnåddes förklarades dessa regler vid varje ny intervju och varje intervju startade först när det var säkert att informanterna hade förstått sina rättigheter. Konfidentialitetskravet och nyttjandekravet behandlar forskarens skyldigheter gentemot sina informanter och dessa innefattar att forskaren förvarar informanternas personliga information på ett säkert sätt samt att den information som intervjuerna genererar endast används i forskningssyfte (Göransson, 2019). Eftersom många av intervjufrågorna handlar om informanternas arbetslivs prekära förhållanden lades stor tonvikt vid att under intervjuerna ställa frågorna på så sätt att informanterna inte kände sig personligt ifrågasatta. Frågorna som behandlar arbetets osäkra förhållanden förankras därför i ett mer arbetsrättsligt eller juridiskt narrativ och frågor om mental hälsa och ekonomisk osäkerhet undersöks som mer generella fenomen inom branschen snarare än personliga upplevelser.

Ett viktigt etiskt beslut i denna studie var att låta samtliga informanter förbli anonyma i uppsatsen, trots att endast två av totalt sex krävde det. När personer intervjuas i sin yrkesmässiga roll, i detta fall som frilansmusiker och/eller fackligt engagerade, är ofta behovet av anonymitet inte lika stort (Bryman, 2018). Denna studie utgår från informanternas arbetsliv men behandlar även deras upplevelser av prekariatets påverkan på deras privatliv och hälsa. Arbetsupplevelserna som beskrevs var inte alltid positiva och både personliga upplevelser och de följder dessa hade på informanternas allmänna psykiska hälsa nämndes i intervjusammanhangen. Eftersom informanternas yrkeserfarenhet räcker som information för att deras vittnesmål ska vara reliabla har, med hänsyn till informanternas integritet och privatliv, valet gjorts att låta dem förbli anonyma.

6. Resultat och analys

Det empiriska materialet från intervjuerna och analysen av dessa i förhållande till forskningsfrågorna presenteras i följande avsnitt. Avsnittet är uppdelat i tre delar; det första om de sociala utmaningarna i prekariatet och det moderna samhället, det andra om frilansmusiker och deras arbetsrätt och ett tredje avsnitt som binder samman de föregående två och diskuterar deras sociologiska effekter. Uppdelningen görs för att säkerställa en tydlighet i att samtliga aspekter som studiens forskningsfrågor tar upp har undersökts och analyserats.

5.1. Sociala utmaningar i prekariatet

De ideal som det moderna samhället pressat på människan genomsyras av osäkerhet, krav på flexibilitet, effektiviseringshets samt stress och oro inför framtiden. Dessa faktorer är också de som karaktäriserar det moderna arbetets beskaffenhet (Rosa, 2014; Wajcman, 2016; Sennett, 1999; 2007). Även inom den svenska klassiska frilansmusikbranschen råder dessa ideal. Efter djupgående intervjuer med sex stycken frilansande musiker angående yrkets olika karaktäristika och prekära arbetsrättsliga förhållanden var det ett par aspekter som gemensamt lyftes som problematiska av samtliga informanter, osäkerhet är en av dessa. Osäkerheten är ett tydligt symptom på prekariatet inom musikbranschen och tar sin form på många olika sätt (Dobson, 2011). En av informanterna uttrycker de psykiska följderna av osäkerheten i att aldrig vara säker på att det kommer finnas arbetsmöjligheter men att detta är en naturlig del i arbetet som frilansmusiker;

Tydligaste är väl osäkerheten i om man har jobb över huvud taget, och det är ju någonting som följer med yrkesvalet. / . . / Det är väl då det stora då att man inte vet hur framtiden ser ut. Och det kan ju leda till väldigt mycket stress, särskilt om man lever själv och inte har någon annans inkomst som kan styrka upp vardagen.

Osäkerheten i att plötsligt stå utan arbete är enligt Marx ett tydligt symptom på det allt mer kapitalistiskt styrda arbetssättet som återfinns i prekära arbetsförhållanden (Marx, 1867). Arbetstagarens utbytbarhet blir i denna situation uppenbar och leder till att normer av flexibilitet och överfyllda arbetsscheman blir styrande bland arbetstagare i prekära branscher. Ambivalensen gällande huruvida det kommer finnas frilansjobb tillgängliga i framtiden leder i sin tur till att många musiker väljer att fylla sina arbetsscheman till bredden när arbetsmöjligheter erbjuds. När man inte längre arbetar för nöjet man själv får ut av

måluppfyllande arbete, vilket i enlighet med Marx` begrepp alienation, leder till att man främmandegörs från det grundläggande syfte som arbetet fyller hos människor (Marx, 1844; Standing, 2013). En av informanterna poängterar den ökade arbetsbelastningen som kommer av dessa förhållanden; ”Då trycker jag in så mycket jag bara kan när jag väl får jobb. / . . / det leder ju till en väldigt ojämn arbetsbelastning. Hade man liksom vetat tidigare hur det skulle bli hade man kanske kunnat tacka nej till en del grejer så att man får lite mer återhämtning.” Detta är ett praktiskt exempel på när samspelet mellan det moderna samhällets arbetsideal innebär osäkerhet för arbetstagaren och därmed orsakar stress och ett pressat tidsschema för individen (Dobson, 2011; Wajcman, 2016). Flera av informanterna lyfte dock även en positiv aspekt av den frihet som frilansyrket kan innebära eftersom det är du själv som förvaltar över din egen arbetstid. Det är möjligt att planera för att ta semester i princip när som helst och tacka ja till de projekt som man själv tycker är mest spännande. De prekära förhållandena kastar dock enligt informanterna lätt en skugga över denna frihet eftersom oron kring framtida inkomst, boendesituation, familjeliv och andra privata aspekter vid tillfällena när arbetsmöjligheterna inte kommer lika frekvent överskuggar det positiva med friheten.

Ytterligare en aspekt som osäkerheten på arbetsmarknaden leder till är att arbetarna inte vågar ställa krav på sina arbetsgivare (Stanford, 2017). Detta kan gälla att förhandla fram bättre arvode för en tjänst eller att säga ifrån gällande arbetsmiljömässiga problem. Detta kopplar återigen till Marx` teoretisering kring att den kapitalistiskt styrda arbetsmarknaden blottar arbetstagarnas utbytbarhet (Marx, 1867). Med dessa prekära arbetsförhållanden kan det bli svårt för arbetstagarna att våga ifrågasätta orättvisa arbetsförhållanden. Arbetsgivare kan utnyttja det faktum att många frilansare lever med prekära arbetsförhållanden. För att undvika att gå miste om arbetstillfällen kan därför frilansmusiker ha svårt att säga ifrån när deras villkor inte håller en tillräckligt hög standard (Dobson, 2011). En av informanterna sätter ord på detta i följande citat;

Det är lite svårt att slåss för sina egna rättigheter eftersom- är man fast anställd så har man en trygghet så man kan vara lite besvärlig liksom, man kan kräva sina rättigheter och som frilans så är man alltid väldigt mån om sina relationer till kollegor och ledning och allting sånt där så att man- det gäller att vara smidig, och samtidigt / . . / inte blir överkörd så det skulle jag säga är en ganska stor punkt liksom att se till att, att man får det man har rätt till utan att vara besvärlig.

Denna oro över att som frilansmusiker råka skada sitt rykte är en följd av den ständiga självmarknadsföring som krävs av individer i branschen. Många av informanterna uttryckte detta som ytterligare en stressfaktor när det kom till frilansyrket. En av informanterna beskrev det som att; "Man står inför ett marknadsföringsproblem, av sig själv." Som frilansare behöver man inte bara vara den perfekta arbetstagaren och kollegan utan behöver även utanför jobbsammanhangen, i privatlivet, upprätthålla fasaden där man lanserar sig själv och sitt arbete (Dobson, 2011). Frilansandet bygger i stor utsträckning på kontakter och som frilansare är det viktigt att etablera goda kontakter eftersom det är genom dessa som jobberbjudanden kommer. Yrket kommer alltså med ett krav på flexibilitet för att kunna marknadsföra sig för potentiella arbetsgivare som en anpassningsbar och önskvärd arbetstagare.

Framtidsoro är ytterligare en osäkerhet som många frilansare behöver handskas med. Denna osäkerhet som kan uppstå vid tillfällena när det råder brist på arbetstillfällen blottades tydligt bland annat under coronakrisen, när hela kulturscenen plötsligt stod utan publik och all livemusikverksamhet ställdes in (Nørholm, 2022). Eftersom arbetsmarknaden är så prekär blir det svårt för musiker att kunna förutspå hur de kommande månadernas arbete kommer se ut. En av informanterna sammanfattar det så här;

När det finns mycket jobb / . . / då är det jätteroligt och liksom tillfredsställande att man inte kan luta sig tillbaka. / . . / Men sen i perioder när det inte finns mycket jobb, då känns det ju snarare nattsvart, att ens prestation "den här veckan" kan liksom påverka hela ens framtid, och hur ska det gå om 5 år? Hur ska det gå om 10 år? Så då kan det bli väldigt mycket oro och absolut inte någon positiv framtidssyn.

Den ständiga föränderligheten på arbetsmarknaden uttrycktes av samtliga informanter som en stor bidragande faktor till stress inom frilansyrket. Många informanter hänvisade här just till situationen som uppstod under coronapandemin. Det lyftes i fler av intervjuerna som ett sorts ultimatum exempel på när musikbranschens sårbarhet och bristen på frilansarnas arbetsmöjligheter blev särskilt problematisk (Nørholm, 2022). Att pandemin har haft en inverkan på frilansmusikers upplevelse av sitt yrke är självklart. Den har blottlagt frilansandets osäkra förutsättningar och många frilansare har varseblivit sin prekära arbetsrätt. Hur dessa insikter påverkat informanternas syn på sitt yrke är svårt att fastställa. Denna aspekt är värd att poängtera men är ingenting som denna uppsats ämnar att behandla.

En av informanterna började under pandemin att studera juridik, för hen var detta en mental lättnad. Denna nya sysselsättning ingav en känsla av syfte och riktning under en tid när arbetsmöjligheterna ekade tomma. Att påbörja en utbildning eller sadla om sin karriär och ägna sig åt ett annat jobb i den kristid som pandemin skapade var inte ovanligt, vissa frilansmusiker valde att gå den vägen (Canham, 2023). Genom detta kunde informanten ägna sig åt någonting självuppfyllande under en tid när det inte kunde uppnås genom arbetet, någonting som enligt Marx` teori är nödvändigt för människans väsen (Marx, 1867). Någonting som uttryckts i flera vittnesmål med representanter från frilansmusikbranschen, dels av de som intervjuats i denna studie men också andra som studerat frilansarbetarnas prekaritet, är just uttryckandet av en framtidsoro (Johansson och Selberg, 2020). Att gå från korttidsanställning till korttidsanställning resulterar för många i en osäkerhet kring vad som ska ske efter den aktuella anställningen. Som frilansare har man själv ingen makt över när anställningen löper ut eftersom man är kontrakterad under en begränsad tid, under ett visst projekt eller en kortare period. Om man står utan tjänst och jobberbjudandena plötsligt slutar komma finns det väldigt lite att göra som frilansare. Därför väljer vissa att påbörja ett nytt kapitel i livet, en "plan-B", för att slippa den ångest som det arbetslösa limbot kan skapa.

5.2. Arbetsrättslig lagstiftning och frilansmusiker

Svensk arbetsrättslagstiftning syftar till att öka rättvisa och jämställdhet på arbetsmarknaden (Calleman, 2014). Lagar som exempelvis LAS förser arbetsgivare med regler som avser att skydda arbetstagare från att bli exploaterade. Det är arbetsgivarens ansvar att skyddslagstiftningen följs men det är också nödvändigt för arbetstagare att veta vilka rättigheter de har. Vetskapen om vilka juridiska rättigheter man har som frilansare är det dock inte alla musiker som har. Fackliga organisationer, som exempelvis SYMF, som sysslar med bland annat frilansmusiker och deras arbetsrättigheter har ansvaret att genom stödfunktioner och ständigt pågående förhandling gällande kollektivavtalet skydda sina medlemmar från exploatering och utnyttjande (SYMF, 2023). En informant ger ett exempel på när en kollega blivit orättvist kontrakterad av en arbetsgivare; "En som / . . / var på samma arbetsplats i ett år, ett helt spelår, men att det var uppdelat på två kontrakt, med en 2 veckors ledighet över jul trots att det där egentligen fanns behov av vik[ariat] åtminstone en av de veckorna, så de gjorde så för att spara en halv månadslön. / . . / Det är inte olagligt, men det är fult." Denna anställning ligger precis inom de arbetsrättsliga reglerna men utanför vad som kan klassas som ett rättvist anställningskontrakt. Frilansarbetets prekära aspekter har i detta exempel lett till att en exploaterande anställning upprättats (Calleman, 2014). På grund av berättelser som

just denna är en av facketts viktigaste funktioner att utbilda sina medlemmar gällande vilka rättigheter de har. Detta, uttrycker en av informanterna, är någonting som hen skulle vilja se mer av. Hen menar att många skulle gynnas av att ha bättre koll på vad som exempelvis gäller om man skulle bli sjuk, hur det fungerar med föräldraledighet och vad som händer med ens pension. Eftersom arbetsrätten är snårig att navigera inom blir därför distributionen av information av väsentlig betydelse för att hjälpa frilansmusiker att kunna hantera sin prekära arbetsform.

I en av intervjuerna med en av SYMFs styrelseledamöter görs en distinktion mellan två olika typer av frilansare. Den första varianten av frilansande är de som ses som arbetstagande frilansare, som blir anställda av arbetsgivare på kortare tjänster eller kontrakt och erhåller arvode från dem direkt. Den andra varianten av frilansare är de som har eget företag och därför kan anta en arbetsgivare som en sorts kund och får sitt arvode genom att fakturera arbetsgivaren. Båda arbetsätten har sina juridiska för- och nackdelar. Den arbetstagande frilansaren täcks av de skyddsregler och förmåner som förhandlats fram i frilansmusikernas kollektivavtal och står under det juridiska skydd och har rätt till många av de förmåner som andra arbetstagare har, som sjuklön och pension (Musikavtalet, 2020). Däremot har denna typ av frilansare svårare att redovisa en stabil inkomst, eftersom månadsinkomsten som frilansmusiker varierar mycket från månad till månad beroende på arbetstillgång, inkomstredovisning hos statliga myndigheter som Skatteverket och Försäkringskassan blir oregelbunden och musikern får därigenom svårare att få exempelvis beviljade bostadslån.

På grund av detta är det många frilansare som väljer att starta eget företag med sig själv som anställd för att sedan kunna anta tjänster och fakturera arbetsgivare på samma sätt som ett företag fakturerar en kund. Eftersom man som egenföretagare tjänar pengar in till företaget och därigenom kan betala ut en fast månadslön till sig själv blir ansökande av exempelvis banklån enklare eftersom du lättare kan redovisa en fast inkomst. Som företagsanställd täcks du dock inte av de förmåner som är förhandlade i frilansmusikernas kollektivavtal eftersom du tekniskt sett tillhör en annan yrkesgrupp. Detta innebär att om du som egenföretagande frilansare inte betalar in sociala avgifter som pension och sjukpenning till dig själv så finns dessa ekonomiska skydd inte tillgängliga för dig. Hen avslutar sitt resonemang med följande citat: "Jag tror att det är ganska många som startar eget företag som inte riktigt är helt medvetna om vad det får för konsekvenser i det långa loppet." Här är återigen information om vilka rättigheter och skyldigheter man har som frilansare av väsentlig betydelse för att

rättvisa arbetsförhållanden ska kunna uppnås. En bristande juridisk kunskap kan alltså i ett längre perspektiv påverka arbetstagaren negativt i stor utsträckning och leda till försämrade framtida förhållanden. Den arbetsrättsliga juridiken, dess tillämpningar och bestämmelser, samt arbetstagarens kunskap om dessa kan här ses tydligt sammansvetsad med de sociologiska följderna som de prekära aspekterna av frilansarbete kan ha på individen.

Vilka regler du skyddas av och rättigheter du har påverkas dock inte bara av vilken typ av frilansare du är. En viktig aspekt är vilken typ av arbetsgivare du har. En av informanterna har haft tidsbegränsade anställningar inom Arméns musikkår, som är en av tre orkestrar inom Försvarsmakten. Inom denna falang av musikeryrket täcks du som frilansare inte av de bestämmelser som förhandlats fram i Musikavtalet (2020). Eftersom arbetsgivaren i detta fall är Försvarsmakten så gäller inte de i kollektivavtalet omförhandlade undantagen från de bestämmelser som står i 5 a § LAS (SFS 1982:80). Denna paragraf reglerar det faktum att de som haft tillfälliga anställningar som totalt sett överskrider 12 månader under en 5-årsperiod har rätt att bli erbjuden en tillsvidareanställning på arbetsplatsen. Att denna regel förhandlats bort i kollektivavtalet innebär att du som frilansare kan fortsätta bli inkallad till en arbetsplats där du fungerar bra och dina arbetsgivare är nöjda med dig. I de organisationer, som exempelvis Arméns musikkår, där musikerna inte täcks av kollektivavtalet innebär detta att man kan bli "LAS-tjock". Eftersom de orkestrar som använder sig av frilanskapacitet i många fall inte har de ekonomiska förutsättningarna för att kunna erbjuda musiker tillsvidareanställningar kan de, om du arbetat mer än 12 månader under en femårsperiod inte erbjudas ett tillfälligt kontrakt på arbetsplatsen de kommande fem åren.

En annan omförhandlad arbetsrättslig skyddsregel är den gällande hur länge en provanställning får pågå efter en anställningsprocess. Enligt 6 § LAS får avtal om en tidsbegränsad provanställning träffas i det fall provotiden uppgår till max sex månader (SFS 1982:80). Inom musikbranschen blir du istället erbjuden ett provår, det vill säga att du sitter på prov på tjänsten i 12 månader och därefter beslutas det om du får tjänsten eller ej. En av informanterna uttrycker detta som en mycket jobbig aspekt för många frilansande musiker som söker jobb. Trots att man vunnit en provspelning behöver man ändå i ett års tid leva i en viss ovisshet eftersom ett genomfört provår inte innebär en garanti att bli erbjuden anställning. Det branschanpassade kollektivavtalet och speciella regleringarna som möjliggör fler arbetstillfällen för frilansare bidrar alltså även de ibland till de prekära arbetsförhållandena inom musikeryrket. Anledningen till att Sverige har arbetsrättslig

skyddslagstiftning är som sagt för att öka rättvisa och minska orättvisa, ett skydd som upprätthålls inte minst av LAS, men det finns även andra resonemang för upprättandet av arbetsrättsliga regler. För att säkerställa produktivitet, tillväxt och konkurrenskraft på arbetsmarknaden behöver vissa av arbetsrättens grundregler omförhandlas, någonting som bland annat branschspecifika kollektivavtal är symptom på (Calleman, 2014).

5.3. Sociologiska följder på individ- och samhällsnivå

Samtliga informanter uttryckte under sina intervjuer vissa positiva aspekter av frilansyrket. Att få möjligheten att arbeta med en kulturell uttrycksform som man känner sann passion för samt logistiska fördelar som att själv kunna bestämma när man vill ta semester, att kunna ta del av spännande nya projekt, att "slippa fastna i hamsterhjulet och oinspirerande kontorslandskap". För att dessa aspekter ska kunna upplevas som positiva är det nödvändigt att det också finns en känsla av trygghet inom yrkeslivet, någonting som för frilansare i vissa fall saknas och ibland inte existerar alls. De oroskänslor som informanterna berättade om tar form i en mängd olika aspekter av livet och är någonting som många frilansmusiker kämpar med. I många fall leder det till en oro kring framtiden och hur man ska kunna få livspusslet att kunna gå ihop; "Framtidssynen är väl lite sisådär med, / . . / det kan vara svårt ibland när det är väldigt tomt i kalendern framöver, som det är för mig i höst till exempel då får man ju bara leva på hoppet om inget annat, men det har varit kvällar då man haft svårt att somna för att jag ska få ihop till hyran och så här." Men att diskutera dessa prekära förhållanden med kollegor uttryckte vissa informanter som lite tabubelagt och som någonting man undviker att prata om. På grund av bland annat detta är de fackliga organisationernas arbete extra viktigt, för att se till att ge arbetstagare stöd och skydd inför sina prekära arbetsförhållanden (SYMF, 2023).

Osäkra framtidsutsikter för frilansare beror i stor utsträckning på den ökade konkurrensen på arbetsmarknaden, någonting som blir mer och mer påtagligt för frilansmusiker i och med den ökande globaliseringen. Konkurrensen inom frilansandet i dagens samhälle kommer dock inte längre bara från musiker från andra länder, den försvåras ytterligare av en teknisk utveckling. I och med utvecklingen av artificiell intelligens (AI) för musik. Fler och fler frilansgig kan idag ersättas av AI (Méndez och Carby-Hall, 2020; Laisram och Shankar, 2021). En av informanterna menar att AI utgör ett stort hot mot frilansmusiker eftersom de senaste årens teknologiska utveckling gör att det i allt större utsträckning kan ersätta fysisk arbetskraft;

I takt med att till exempel, teknologi utvecklas mer och mer, AI och sådana saker, så kan man ibland uppleva att behovet av professionella livemusiker minskar. Det är mycket dyrare att ta in en stråkkvartett för att göra en skivinspelning i en studio om man ska lägga stråk på en låt till exempel, så är det mycket billigare att [med AI] göra det själv och det kan också bli väldigt väldigt bra.

Framtidsaspekter som den tekniska utvecklingen av exempelvis AI kommer utmana frilansbranschen och många andra arbeten på nya sätt och är en kraft vars effekter kan bli mycket intressanta att studera. Den ökande konkurrensen på arbetsmarknaden, vare sig det är från andra arbetstagare eller AI, är det som gör att frilansare får svårt att tacka nej till jobb trots att det kan innebära en för tung arbetsbelastning. Detta kommer till uttryck genom att frilansare väldigt sällan kan släppa sitt arbetsliv till förmån för privatlivet. Den nästan obligatoriska självmarknadsföringen leder till att gränsen mellan privatlivet och yrkesjaget suddas ut och att arbetet prioriteras (Wajcman, 2016). Kravet på den ständiga tillgängligheten för jobbtillfällen adderar till detta och beskrivs av en informant i följande citat;

Någonting, och den stora grejen med frilansandet- man har svårt att ha ett normalt liv vid sidan om, jag sjöng i kör i massa år men mot slutet nu senaste åren när frilansandet verkligen har, har kommit igång så har det blivit svårare att faktiskt ha fritidssysselsättning som med någonting att jag vet inte vad jag gör i helgen till exempel alltså jag kan inte med säkerhet säga att jag kan vara med på konserten i oktober för att jag kanske jobbar då.

Detta är återigen ett exempel på när de prekära arbetsförhållandena ställer krav på individen som skapar en alienation från självuppfyllande aktiviteter till förmån för det moderna samhällets konkurrensstyrda arbetssätt (Sennett, 2007). Det kan vara svårt att som frilansare underhålla sitt eget privatliv och intressen när arbetslivet ser ut som det gör, där arbetets beskaffenhet ständigt påverkar ens tidsplanering och därigenom leder till begränsningar.

Ytterligare en dimension av de sociologiska förhållandena inom frilansmusikbranschen är hur synen på det prekära arbetet ser ut bland äldre generationer av yrkesverksamma frilansmusiker. Detta perspektiv framkom under en av intervjuerna där informanten är ordförande för frilansrepresentanterna i SYMF-styrelsen. Här poängterades det faktum att synen på de prekära arbetsrättsliga bestämmelserna för frilansare kan förändras med åldern. Ett långt yrkesliv med prekära arbetsförhållanden leder till att vissa äldre frilansmusiker

förlorar viss glädje och entusiasm gällande arbetslivets ständiga föränderlighet. Detta har även till stor del påverkats av den ökade konkurrensen som den moderna internationella arbetsmarknaden har tillfört (Sennett, 2007; Calleman, 2014). Ökad konkurrens är också det som Marx anser förtrycker den moderna arbetaren i det kapitalistiskt styrda arbetet, där en form av "reservarmé" av arbetare står redo att konkurrera om ditt arbete (Marx, 1867). Med den ökande globaliseringen träder nya prospekter från andra länder in i den svenska musikbranschen vilket gör att den prekära utbytbarheten som musiker kan känna av blir allt mer påtaglig i takt med att konkurrensen ökar.

Detta är en viktig del av det som utgör "meningslöshetens spöke", att yngre arbetare tenderar att vara billigare arbetskraft och att de är mer anpassningsbara än de äldre i branschen (Sennett, 2007). Med ökad konkurrens kan de redan svåra uppgifterna att våga ställa krav på sina arbetsgivare och förhandla kring sin arbetsrätt försvåras ytterligare (Stanford, 2017). Informanten menar att flera äldre frilansare nog gärna skulle vilja se förändring av Musikavtalets bortavtalade rätt att bli "inLASad" (Musikavtalet, 2020). Flera äldre frilansare som tröttnat på prekariatets påtryckningar och som inte längre har den energi eller tid som krävs för att förbereda en provspelning till en tillsvidareanställning anser att ett införande av 5 a § LAS, som reglerar när en visstidsanställning ska övergå i en tillsvidareanställning, skulle vara en fördelaktigt och uppskattat tillskott till de arbetsrättsliga skyddsregler som styr frilansarbetet.

De prekära arbetsförhållandena behöver erkännas som en legitim problematik som sociologiskt sett påverkar många individer, detta för att möjliggöra en mer hållbar framtid för musikkulturen. Inte minst med tanke på den klassiska musikens kulturella betydelse och värde för befolkningen (Ds 2021:11). Dessvärre har, som tidigare nämnts, många av informanterna poängterat den skepsis som många organisationer i samhället har gentemot musicerandet som inkomstkälla. En av informanterna sammanfattar samhällets attityder i följande citat:

Även om man tjänar bra som frilansare och har en kontinuerlig inkomst och har haft det under många år så är resten av samhället inte uppbyggd för att godkänna den inkomsten som en trygg inkomst. / . . / Det är extremt mycket svårare att till exempel få ett lån av en bank för att kanske kunna köpa en bostad, det är om man behöver vara sjukskriven eller vara föräldraledig, och är frilansare då är det ett helsike, ett sjå, att bevisa för Försäkringskassa att du faktiskt har en inkomst, att du faktiskt har en högre

inkomst än det som är absoluta grundbeloppet./ . ./ Samhällets olika myndigheter och banker och Skatteverket och Försäkringskassan och vad det nu kan vara, inte riktigt har en förståelse för hur det funkar. A-kassan inte minst.

Inte nog med de svårigheter som frilansmusiker möter internt inom branschen när det kommer till anställningsförhållanden, utbytbarhet och exploatering. Det finns alltså en oförståelse från staten och myndigheter kring frilansyrkets beskaffenhet (Nørholm, 2022). Denna adderade osäkerhet inom myndighetssfären, som så många av de samhälleliga trygghetsfunktionerna vilar på, ökar de redan prekära livsförhållandena för frilansmusiker i Sverige. För att kunna förbättra arbetsrätten inom denna yrkesbransch krävs ett officiellt erkännande att det finns brister i det rådande systemet. Eftersom en stor del av den klassiska livemusikens överlevnad dessutom är beroende av statlig finansiering är det nödvändigt för stat och myndigheter att ta sitt ansvar gällande förbättring av den klassiska musikbranschen, både vad gäller finansiering och erkännande av frilansyrkets prekära arbetsrätt.

7. Diskussion och slutsats

Den prekärt underbyggda arbetsmodellen blir vanligare och vanligare i dagens samhälle och med vår ökande moderna kapitalism och gigeekonomi (Standing, 2013; Dowd och Park, 2023). Därför är det intressant att analysera en bransch som frilansmusiken eftersom den till så stor del består av arbetare vars yrkesliv dikteras av prekära anställningar. Eftersom finansieringen av den klassiska musiken i stor utsträckning ifrågasätts är det intressant att utifrån ett arbetstagarperspektiv undersöka hur sociologiskt hållbar branschen är. Det generella sambandet mellan sociologisk teori och de prekära arbetsrättsliga förhållandena för frilansmusiker i Sverige idag är att de sociologiska ideal som värderas högt i dagens moderna samhälle är desamma ideal som dikterar frilansarbetets beskaffenhet; effektivitet och flexibilitet. (Rosa, 2014; Wajcman, 2016; Sennett, 1999; Stanford, 2017). Karl Marx och Richard Sennett menar att denna typ av arbetsideal skadar det viktigaste syftet som arbetet har för individen som utför det (Marx, 1867; Sennett, 2007). Att utföra ett arbete, att skapa någonting och att kunna uppfylla målsättningar man har för sig själv genom att genomföra en arbetsuppgift är enligt dem en av de mest mänskliga beteendena. I och med den ökade kapitalismen och rationaliseringen av arbetet och de samhälleliga styrkrafterna blir människan och arbetets självuppfyllande syfte allt mer alienerade från varandra. Baserat på de återkommande teman som presenterades under intervjuerna bekräftas detta - det moderna

frilansandet präglas av samma förhållanden som uppkommit i takt med industrialiseringen; arbetarens osäkerhet och utbytbarhet.

Många andra ideal som präglar det accelererande samhället genomsyrar frilansyrket inom musikbranschen. Prekariatets förtryckande egenskaper benämns inte som de ohållbara krav som alienerar individen från arbetets goda syfte som de faktiskt är utan istället som ideal som är eftersträvansvärda inom yrkeslivet (Standing, 2013). Kraven på arbetstagarens flexibilitet, att ständigt vara nåbar och tillgänglig för nya projekt och kontrakt leder till ökad stress och svårigheter eftersom gränsen mellan vad som är arbets- och privatliv suddas ut. Det blir svårt att tillgodose sina privata behov av social interaktion och anknytning till individer i ens omgivning som man bryr sig om (Sennett, 1999). Flexibilitetsidealet leder lätt till att den frilansande musikern tar sig an för många projekt och därigenom i stor utsträckning påverkas av tidspressparadoxen, där den negativa spiralen av effektivisering av arbetslivet för att lösgöra mer tid som sedan fylls med mer arbete (Wajcman, 2016). Effektiviseringshetsen tar idag även en alternativ, mer positivt klingande utklädnad i form av "lanseringen av sig själv som arbetare" och den självmarknadsföring som idag ska förekomma både inom yrkesmässig och privat sfär (Rosa, 2014; Standing, 2013; Dobson, 2011). Detta leder i sin tur till att arbetaren får ännu svårare att ställa krav på sina arbetsrättsliga förutsättningar eftersom det riskerar att skada ens rykte på den konkurrenskraftiga marknaden.

Den utsuddade gränsen mellan frilansmusikernas arbets- och privatliv får i sin tur många andra sociologiska konsekvenser för individen. Arbetslivets oförutsägbarhet och den framtidsoro som den instabila arbetsmarknaden föder är någonting som alla frilansmusiker behöver leva med och anpassa sig efter. Denna osäkerhet och oro har blivit en sorts vedertagen sanning inom branschen men är ändå ingenting som diskuteras internt mellan frilansmusiker. Att på arbetsplatsen eller med frilanskollegor diskutera de tuffa arbetsförhållandena man som frilansare står inför är, enligt en del informanter, tabubelagt. Den ekonomiska osäkerheten och arbetsrättsliga exploatering som så många har upplevt är någonting som inte diskuteras i en vardaglig kontext. Nackdelen med detta är att den kan skapa en känsla av isolering och ett internt stigma kring de prekära förhållandena som i många fall förtrycker frilansmusiker i större eller mindre utsträckning (Nørholm, 2020). Det påverkar folks medvetenhet om den arbetsrättsliga problematiken negativt. Detta gör de fackliga musikorganisationernas arbete mycket viktigt men innebär även att det är svårt för dem att få audiens gällande den existerande problematiken eftersom många av de människor

som påverkas direkt av den inte vågar prata om den. Skulle detta förändras i en mer positiv riktning där fler och fler arbetstagare vågar ifrågasätta och diskutera sina orättvisa arbetsvillkor kan det främja organisationernas arbete och motivera förhandlingar för att förbättra arbetsrätten inom den svenska frilansbranschen.

Denna studie har syftat till att belysa den problematik som påverkar frilansmusiker i dagens samhälle. Utöver kritiken som informanterna framhöll i sina intervjuer lyftes en annan viktig tanke; de positiva aspekterna som frilansyrket har för musikerns liv. Även om kravet på flexibilitet inom arbetslivet i vissa fall kan ha en förtryckande karaktär så framhålls det faktum att den frihet som kommer av att som frilansare själv kunna förvalta sitt arbete och sin arbetstid någonting som för många är positivt. Många frilansare betonade även fördelen med att själva kunna välja vilka projekt man tackar ja respektive nej till, detta möjliggör ett mer inspirerande yrkesliv där möjligheten att arbeta i projekt som man känner sig passionerad för blir en positiv och självuppfyllande aktivitet inom frilansandet. Med detta sagt finns det ett flertal aspekter av frilanslivet som kan förbättras. Framtiden kommer även bringa med sig nya utmaningar och förutsättningar som kan vara intressanta framtida studieobjekt. Studerandet av AI som konkurrenskraftigt medie för arbeten inom branschen och hur detta utvecklas och påverkar de prekära arbetsförhållandena är ett exempel på detta. Andra exempel skulle kunna vara analyser av förändringar i arbetsrättsliga bestämmelser och hur de påverkar branschen eller undersökning av de fackliga organisationernas stödjande arbete för frilansmusiker för att se dess effekter.

Denna uppsats har diskuterat arbetsförhållanden inom den klassiska musikbranschen, som i stor utsträckning bygger på frilansarbete, och har problematiserat dess prekära form. Det har konstaterats att det moderna samhällets acceleration och nya flexibilitets- och effektiviseringsideal återfinns även inom denna bransch (Rosa, 2014; Wajcman, 2016; Sennett, 1999; 2007). När vi människor upprätthåller dessa faktorer som ideal inom arbetslivet möjliggörs för dem att fortsätta födas på nytt och diktera arbetets beskaffenhet. Att förändra vilka faktorer som idealiseras är svårt på grund av två aspekter; för det första finns det oftast en anledning till varför vissa attribut anses mer åtråvärda än andra. Som att exempelvis ständig närhet för en frilansmusiker är bra, trots att det kan till ökad stress och inkräktar på privatlivet, eftersom det gör denne mer tillgänglig för gigerbjudanden. För det andra etableras och återskapas dessa ideal genom den lagstiftning som reglerar arbetet och dessa kan vara svåra att förändra eller förhandla om. Vikten av arbetsrättsligt skydd och

behovet av ökad förståelse för hur det moderna samhället påverkar frilansarbeters arbete och privatliv har lyfts som viktiga aspekter inom de sociala förhållandena i branschen. De sociologiska följderna som de rådande arbetsreglerna inom musikeryrket får, påverkar frilansare på individnivå men kommer också till uttryck i en större social kontext.

Känslan av osäkerhet och prekariat uppstår alltså inte bara genom interna branschnormer och arbetsrättslig lagstiftning utan återskapas i dialogen mellan frilansmusiker och individer som står utanför prekariatet. Detta återfinns även i den oförståelse som den svenska staten och sociala och ekonomiska skyddsinstitutioner och myndigheter uppvisar när frilansmusiker behöver ansöka om stöd och skydd. En ökad förståelse från stat, myndigheter och samhället i stort som omger frilans- och gigarbetets beskaffenhet är av väsentlig betydelse i dagens samhälle. De prekära arbetsformerna har funnits sedan industrialiseringen och i med dagens växande gigeekonomi kommer de inte att avvecklas inom förutsebar framtid. Därför finns det stor anledning att erkänna den problematik som prekära arbetsformer står inför idag i syfte att kunna förbättra förutsättningarna för de individer som lever och verkar inom dessa ramar. Ett större erkännande av frilansmusicerande som legitim heltidssysselsättning och en vilja att från ett statligt plan finansiera distributionen av klassisk musik skulle leda till ett mer hållbart arbets- och privatliv för frilansmusiker och säkra den klassiska musikkulturens fortlevnad.

8. Litteraturförteckning

Ahrne, G. och Svensson, P. 2018. *Handbok i kvalitativa metoder*. 2. uppl. Liber. Stockholm.

Barley, S.R. and Kunda, G. (2001) *Bringing Work Back In*. Organization Science. URL: <https://search-ebscohost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edsjsr&AN=edsjsr.2640398&site=eds-live&scope=site> (Hämtad: 2023-04-14).

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Liber. Stockholm.

Calleman, C. (2014). *Demografi, arbetskraftsutbud och arbetsrätt*. Arbetsmarknad & Arbetsliv. URL:

<https://search-ebscohost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edsswe&AN=edsswe.oai.DiVA.org.kau.33727&site=eds-live&scope=site> (Hämtad: 2023-04-10)

Canham, N. (2023) *Living with liminality: Reconceptualising music careers education and research*. Research Studies in Music Education. doi:10.1177/1321103X221144583.

Dobson, M. C. (2011). *Insecurity, professional sociability, and alcohol: Young freelance musicians' perspectives on work and life in the music profession*. Psychology of Music.

Dowd, T.J. and Park, J.H. (2023). *She Still Works Hard for the Money: Composers, Precarious Work, and the Gender Pay Gap*. Work and Occupations [Preprint]. doi:10.1177/07308884231165079

Ds 2021:11. *Vissa statliga insatser på musikområdet*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Granvik, J. och Lagrell, S. (2020). *Förslag till riksdagsledamöter: Åtgärds paket för musikbranschen*. Svenska Artister och Musikers Intresseorganisation. <https://www.sami.se/2020/08/forslag-till-riksdagsledamoter-atgardspaket-for-musikbranschen/> (Hämtad: 2023-04-10)

Göransson, K. (2019). *Etnografi. Sjösätt, navigera och ro i land ditt projekt*. Studentlitteratur. Lund.

Johansson, C. och Selberg, N. (2020) *COVID-19 and Labour Law: Sweden*. Italian Labour Law e-Journal. doi:10.6092/issn.1561-8048/10774

Laisram, I. och Shankar, R. (2021). *Navigating Labour Law in the Gig Economy*. NUJS Law Review. URL: https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edshol&AN=eds_hol.hein.journals.nujslr14.18&site=eds-live&scope=site (Hämtad 2023-04-12)

Marx, K. (1844). *Notes on James Mill*. (översättning: Dutt, C.) Marx and Engels, Collected Works (CW), Vol. 3. URL: <http://marxists.org/archive/marx/works/1844/james-mill/index.htm> (Hämtad 2023-07-15)

Marx, K. (1867). *Kapitalet I*. (översättning: Bohman, I.) Marx Engels Werke XXIII. URL: <https://www.marxists.org/svenska/marx/1867/23-d103.htm> (Hämtad: 2023-07-15)

McCann, D. (2014). *Equality through Precarious Work Regulation: Lessons from the Domestic Work Debates in Defence of the Standard Employment Relationship*. International Journal of Law in Context. URL: <https://search-ebscohost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid&db=edshol&AN=edshol.hein.journals.injwcext10.39&site=eds-live&scope=site> (Hämtad: 2023-05-23)

Méndez, L. M. och Carby-Hall, J. (2020). *Labour law and the gig economy. challenges posed by the digitalisation of labour processes*. Routledge/Taylor & Francis Group.

Nørholm Lundin, A. (2022). *A life without a plan? Freelance musicians in pandemic limbo*. *Emotion, Space and Society*. <https://doi.org/10.1016/j.emospa.2022.100924>

Rennstam, J. och Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie - om analysarbete i kvalitativ forskning*. Studentlitteratur AB. Lund.

Rosa, H. (2014). *Acceleration, modernitet och identitet*. Daidalos. Göteborg.

Rödblom, J, Nyman, O. (2020). *Musikbranschens kompetens och utveckling 2020-2025*. Created Technology. Musiksverige. Riksförbundet Musikbranschutbildarna. URL: <https://www.ifpi.se/wp-content/uploads/2023/03/Musikbranschens-kompetens-och-utveckling-2020-2025.pdf>

Sennett, R. (1999). *The Corrosion of Character*. WW Norton Co. New York.

Sennett, R. (2007) *Den nya kapitalismens kultur*. Atlas. Stockholm.

SFS (1982:80). *Lag om anställningsskydd*.

SFS (1977:480). *Semesterlagen*.

SFS (1974:358). *Lag om facklig förtroendemanns ställning på arbetsplatsen*.

Stanford, J. (2017). "The Resurgence of Gig Work: Historical and Theoretical Perspectives." *The Economic and Labour Relations Review*.

Sveriges Yrkesmusikerförbund (SYMF). (2023) <https://www.symf.se/> (Hämtad: 2023-04-10)

Sveriges Yrkesmusikerförbund (SYMF). (2020) *Corona-info och åtgärdsförslag*. <https://www.symf.se/nyheter/corona-info-och-atgardsforslag/> (Hämtad: 2023-04-10)

Standing, G. (2013). *Prekariatet - den nya farliga klassen*. Bokförlaget Daidalos AB. Göteborg.

Svensk Scenkonst, Sveriges Yrkesmusikerförbund (SYMF), Svenska Musikerförbundet (SMF). (2020). *Musikavtalet 2020 – 2023*. Kollektivavtal. Riksavtal.

Tannå, S. (2012) *Förmedling av frilansmusiker - en kartläggning*. Musikalliansen. Olssons Grafiska. Katrineholm.

Unionen. (2023). *Lagar inom arbetsrätten*.

<https://www.unionen.se/rad-och-stod/lagar-inom-arbetsratten> (Hämtad: 2023-04-12)

Wajcman, Judy, (2016). *Pressed for Time. The Acceleration of Life in Digital Capitalism*. Chicago: Chicago University Press.

9. Bilagor

Bilaga 1: Semistrukturerad intervjuguide

Intro - bakgrund.

1. Presentation av mig och mitt arbete samt genomgång av etiska frågor:
  - a. Mitt namn, utbildning och syfte med intervjun
  - b. Vill informanten vara anonym? Är det okej att intervjun spelas in för transkribering? Berätta vad materialet ska användas till.
  - c. Förklara de samhällsvetenskapliga etiska reglerna: samtyckeskravet, nyttjandekravet, informationskravet och konfidentialitetskravet.

Del I - personliga frågor

2. Kan du kort beskriva dig själv och din relation till musiken och musicerande?
3. Skulle du kunna sammanfatta en kortare autobiografi av din musikkariär? Utbildning? Arbete? Arbetsformer? (ex. frilansmusiker, heltidsanställd)

“De två kommande delarna av intervjun behandlar frilansmusikeryrkets karaktäristika, jag kommer utgå från några frågor jag skrivit på förhand men kommer beroende på dina svar att ställa anpassade följdfrågor. Använd gärna, om det känns bekvämt, personliga erfarenheter som grund för dina svar.”

Del II - frågor om utmaningar inom frilansmusikerbranschen

4. Vad skulle du säga är vanliga svårigheter/utmaningar som frilansmusiker i Sverige står inför idag?
5. Frilansmusiker söker ständigt nya jobb, hur tror du detta påverkar deras arbetsbelastning, inkomst, och syn på framtiden?
6. Skulle du säga att ekonomisk osäkerhet är någonting som är vanligt bland frilansmusiker? Om ja, vad tror du är de främsta anledningarna till detta?
7. Det råder viss brist på sociala förmåner och anställningstrygghet för frilansande musiker, hur tror du att detta påverkar frilansmusiker? (Både inom privat och yrkesmässig sfär).

Del III - frågor om prekär arbetsrätt inom frilansmusikerbranschen

(börja med att fråga om förkunskaper om begreppet prekariat - förklara)

8. Hur tror du att frilansbranschens prekära arbetsform kommer till tydligast uttryck? Vad finns det för symptom på detta?
9. Har du konkreta exempel på hur arbetsrättslig skyddslagstiftning skiljer sig mellan LAS och frilansmusikers kollektivavtal?

10. Hur tror du att dessa prekära arbetsförhållanden påverkar frilansmusikers fysiska och mentala hälsa?
11. Vilka former av arbetsrättsligt skydd och stöd finns för att hjälpa frilansmusiker att hantera dessa prekära arbetsförhållanden?
12. Vilka åtgärder och resurser skulle behövas för att förbättra detta skydd och stöd?
13. Vilken typ av förändring tror du detta skulle innebära för de individer som jobbar som frilansmusiker?

Del IV - anslutande tankar om intervjun och potentiella förändringspunkter

14. Baserat på de senaste årens stormiga arbetsmarknad, vilka förändringar tror du att vi kan förvänta oss att få se inom frilansmusikerbranschen? Utifrån ett arbetsrättsligt perspektiv.
15. Vilka förändringar skulle du helst se inom den arbetsrättsliga aspekten av frilansmusicerande?
16. Har du någonting ytterligare du skulle vilja tillägga? Tankar som uppstått under intervjun som du tror skulle kunna vara intressanta?

Avslutning.

Tacka för informantens tid och, om de är intresserade, ta deras mailadress för eventuell delning av den färdiga rapporten.